

**PREZES
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI
I KONSUMENTÓW
DELEGATURA W BYDGOSZCZY**

ul. Długa 47
85-034 Bydgoszcz
tel. (052) 345-56-44, Fax (052) 345-56-17
E-mail: bydgoszcz@uokik.gov.pl

Bydgoszcz, dnia 23 grudnia 2008r.

Znak: RBG-61-46/08/DK/MC

DECYZJA nr RBG- 46/2008

Na podstawie art. 27 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50 poz. 331 ze zm.: Dz. U. z 2007r. Nr 99 poz. 660, Nr 171 poz. 1206) oraz stosownie do art. 33 ust. 6 tej ustawy i §7 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2007r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 134 poz. 939)

– w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów -
po przeprowadzeniu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, wszczętego z urzędu przeciwko Barbarze Piesak prowadzącej Niepubliczne Przedszkole Waldorfskie w Olsztynie,

uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę Barbary Piesak prowadzącej Niepubliczne Przedszkole Waldorfskie w Olsztynie, polegającą na stosowaniu we wzorcu umowy „Umowa” postanowienia, które zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43 poz. 296 ze zm.), tj.:

1. *Koszty o których mowa w ust. 1 obejmują: 1) wpisowe płatne jednorazowo w wysokości....(słownie.....) wpisowe nie podlega zwrotowi i jest płatne w dniu podpisania umowy.*

co stanowi naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 powołanej ustawy **i stwierdza się zaniechanie jej stosowania z dniem 1 września 2008r.**

Uzasadnienie

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes Urzędu, organ antymonopolowy) w ramach badania wzorców umów stosowanych przez przedsiębiorców prowadzących działalność polegającą na świadczeniu usług przedszkolnych przeprowadził postępowanie wyjaśniające, w trakcie którego uzyskał wzorzec umowy „Umowa”, stosowany przez przedsiębiorcę Barbarę Piesak prowadzącą Niepubliczne Przedszkole Waldorfskie w Olsztynie (dalej przedsiębiorca).

W wyniku analizy tego dokumentu zostało wszczęte postępowanie w sprawie stosowania przez przedsiębiorcę praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na zamieszczeniu we wzorcu umowy postanowienia w brzmieniu:

1. *Koszty o których mowa w ust. 1 obejmują: 1) wpisowe płatne jednorazowo w wysokości....(słownie.....) wpisowe nie podlega zwrotowi i jest płatne w dniu podpisania umowy.*

które jest postanowieniem umownym wpisanym - na podstawie art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego - do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, co może stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50 poz. 331 ze zm.: Dz. U. z 2007r. Nr 99 poz. 660, Nr 171 poz. 1206; dalej: ustawa UOKiK, ustawa antymonopolowa).

Ustosunkowując się do postawionego zarzutu przedsiębiorca przedłożył Prezesowi UOKiK nowo opracowany wzorzec umowy zawierający stosowne zmiany. Jednocześnie przedsiębiorca wyjaśnił, że aneksował – zgodnie z sugestiami Prezesa UOKiK - wszystkie umowy zawarte według kwestionowanego wzorca.

Prezes Urzędu ustalił następujący stan faktyczny:

Barbara Piesak prowadzi Niepubliczne Przedszkole Waldorfskie w Olsztynie na podstawie wpisu do ewidencji szkół i placówek niepublicznych, prowadzonej przez Prezydenta Miasta Olsztyna.

W ramach prowadzonej działalności przedsiębiorca zawiera z konsumentami umowy o świadczenie usług przedszkolnych.

Analiza wzorca umowy „Umowa” pozwoliła na postawienie przedsiębiorcy zarzutu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów poprzez zamieszczenie w stosowanym w obrocie z konsumentami wzorcu postanowienia, którego tożsama treść została wpisana do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, to jest zapisu w brzmieniu:

1. *Koszty o których mowa w ust. 1 obejmują: 1) wpisowe płatne jednorazowo w wysokości....(słownie.....) wpisowe nie podlega zwrotowi i jest płatne w dniu podpisania umowy.*

co może stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 powołanej ustawy.

W obrocie prawnym od 1 września 2008r. funkcjonuje nowy – poprawiony wzorzec. Ponadto przedsiębiorca aneksował umowy zawarte na podstawie dotychczasowego wzorca. W związku z tym, Prezes UOKiK ustalił, że datą zaniechania stosowania niedozwolonych postanowień 1 września 2008r., tj. początek roku szkolnego 2008/2009.

Organ antymonopolowy zważył, co następuje:

Wszczynając wobec wskazanego wyżej przedsiębiorcy postępowanie administracyjne, Prezes Urzędu postawił mu zarzut naruszenia art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy. Zgodnie z treścią art. 24 ust. 1 ustawy, zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Art. 24 ust. 2 pkt 1 stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego.

Zgodnie z art. 4 pkt. 1 lit a) ustawy przez przedsiębiorcę rozumie się przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje

zdolność prawną, organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. W ustawie posłużono się pojęciem „przedsiębiorcy” w znaczeniu ścisłym (odpowiadającym w zasadzie kodeksowemu pojęciu „przedsiębiorcy”, art. 43[1] kc) oraz pojęciem „przedsiębiorcy” w znaczeniu szerszym.

W związku z tym, że organizowanie i prowadzenie niepublicznego przedszkola stanowi na pewno świadczenie - dla korzystających z przedszkola - usług o charakterze użyteczności publicznej, podmiot organizujący i prowadzący takie przedszkole może być uznany za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 4 pkt 1 lit. a ustawy antymonopolowej.

Stanowisko takie odpowiada pogładowi wyrażanemu dotychczas w orzecznictwie Sądu Okręgowego w Warszawie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Sądu Apelacyjnego w Warszawie¹, a także Sądu Najwyższego², które wielokrotnie uznawały podmioty prowadzące niepubliczne szkoły/placówki za przedsiębiorcę.

Zachowania przedsiębiorców podlegają zatem kontroli dokonywanej na gruncie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W niniejszej sprawie postawione przedsiębiorcom zarzuty, które aby mogły być skutecznie ocenione w ramach art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1, muszą spełniać poniższe przesłanki:

1. być działaniem bezprawnym i polegać na stosowaniu w obrocie konsumenckim postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone,
2. godzić w zbiorowe interesy konsumentów.

Jako „sprzeczne z prawem” należy kwalifikować zachowania sprzeczne z nakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych. Sprzeczne z prawem są czyny: zabronione i zagrożone sankcją karną, czyny zabronione pod sankcjami dyscyplinarnymi, czyny zakazane przepisami administracyjnymi lub przepisami prawa gospodarczego publicznego, czyny zabronione przepisami o charakterze cywilnym, sprzeczne z nakazami zawartymi w prawie cywilnym lub prawie administracyjnym. Bezprawność jest taką cechą działania, która polega na jego sprzeczności z normami prawa lub zasadami współżycia społecznego, bez względu na winę, a nawet świadomość sprawcy. Dla ustalenia bezprawności działania wystarczy, że określone zachowanie koliduje z przepisami prawa (vide: Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji Komentarz, red. J. Szwejca, Wydawnictwo CH BECK, Warszawa 2000, s.117 – 118).

Przedsiębiorcy postawiono zarzut stosowania postanowień wzorców umownych, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ §2 K.p.c. Wzorce umowne wykorzystywane przy zawieraniu umów z konsumentami mogą być poddane kontroli abstrakcyjnej. Kontroli abstrakcyjnej wzorca jako takiego (art. 479³⁶ – 479⁴⁵ K.p.c.) dokonuje się niezależnie od tego, czy wzorzec był, czy też nie był zastosowany w konkretnej umowie. Oceny postanowień w wypadku kontroli abstrakcyjnej dokonuje Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wyłącznie do kompetencji tego Sądu należy uznanie postanowień wzorców umownych za niedozwolone. Art. 479⁴³ K.p.c. rozszerza prawomocność wyroku wydanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone na osoby trzecie. Skutek tzw. prawomocności rozszerzonej następuje od chwili wpisania wzorca umowy do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone,

¹ np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 6 lipca 2007r., VI ACa 295/2007, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 czerwca 2007 r., VI ACa 1223/2006

² np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006r., I CSK 135/2005, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., III SK 22/2004, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2003 r. III CZP 38/2003,

prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 K.p.c. Konsekwencją umieszczenia postanowienia umownego w w/w rejestrze, jest to, że posłużenie się nim będzie miało skutek wprowadzenia do umowy elementu bezwzględnie przez prawo zakazanego. Wpis do rejestru niedozwolonych postanowień umownych oznacza, że od tego momentu stosowanie takiej klauzuli jest zakazane we wszystkich wzorcach umownych.

Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów dokonując oceny postanowienia umownego ocenia określony zapis, i w momencie jego wpisania do rejestru klauzula przestaje być postanowieniem konkretnego wzorca umownego, a staje się samodzielnie funkcjonującą zasadą, która została zakwestionowana. Ze względu na rozszerzoną skuteczność klauzul (art. 479⁴³ K.p.c.), spełnia ona funkcję podobną do przepisów prawa. Tak więc, dokonując oceny treści postanowień umownych wykorzystywanych przez przedsiębiorcę we wzorcu umowy należy wykorzystywać reguły interpretacji wykształcone w nauce prawa i praktyce orzeczniczej. Stąd też, niedozwolone będą takie postanowienia umów, które mieszczą się w „hipotezie” klauzuli wpisanej do rejestru, której treść zostanie ustalona w oparciu o dokonaną jej wykładnię. Nie jest zatem konieczna dokładna, literalna identyczność klauzuli wpisanej do rejestru i klauzuli z nią porównywanej. Czynnikiem przesądzającym o podobieństwie dwóch klauzul powinien być zatem zamiar, cel, jakiemu ma służyć kwestionowane postanowienie. Jeśli cel utworzenia spornej klauzuli odpowiada celowi sformułowania klauzuli uznanej za niedozwoloną, oba zapisy można uznać za tożsame.

Zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c. orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i organy państwowe, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Sąd orzekając co do postanowienia, iż jest to niedozwolone postanowienie umowne stwierdza, iż kształtuje ono prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, równocześnie rażąco naruszając jego interesy. Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. przez niedozwolone postanowienie umowne uważa się, postanowienie umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie, które kształtuje jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Biorąc pod uwagę powyższą wykładnię, można stwierdzić, iż praktyki polegające na zamieszczaniu w zawieranych umowach, postanowień, które zostały wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych są bezprawne i naruszają zbiorowe interesy konsumentów. Powyższe zostało potwierdzone w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. sygn. akt III SZP 3/06 oraz wyroku SOKiK z dnia 25. 05. 2005r. (sygn. akt XVII Ama 46/04).

Posługiwanie się w obrocie konsumenckim klauzulami uznanymi przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za abuzywne i wpisanymi do rejestru postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone postanowienia umowne jest zakazane prawem. „Prezes Urzędu może stwierdzić stosowanie przez przedsiębiorcę praktyki o której mowa w art. 23 a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000r. o ochronie konkurencji i konsumentów naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na posługiwaniu się postanowieniem wzorca umownego, które zostało wpisane do rejestru, bez względu na to, czy wpis dotyczy tego przedsiębiorcy, przeciwko któremu jest prowadzone postępowanie, czy też związany jest z działaniami innych kontrahentów konsumentów” (wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 02.12.2005r., sygn. akt VI ACa 760/05). Podobne twierdzenie Sąd Apelacyjny zawarł we wcześniejszym wyroku, tj. w orzeczeniu z dnia 29.09.2005r. (sygn. akt VI ACa 381/05), gdzie przywołując stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale z dnia 19. 12. 2003r. III CZP 95/03 (OSNC 2005/2/25), wskazał, że „wyrok uwzględniający powództwo przez uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone i zakazanie ich stosowania ma, zgodnie z art. 479⁴³ K.p.c., od chwili wpisania do odpowiedniego rejestru, skutek także wobec osób trzecich.” Pomimo, iż powyżej przywołane wyroki zapadły pod rządami ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2000r., to orzecznictwo to należy uznać za aktualne także w aktualnym stanie prawnym. Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów z 2007r. rozważana kwestia została uregulowana w analogiczny sposób,

a zatem nie występują różnice, które nakazywałyby odejście od ustalonej linii orzecznictwa i w konsekwencji tego odmienną ocenę prawną badanego zagadnienia.

W zakresie postanowienia cytowanego w sentencji decyzji oceniana praktyka dotyczy stosowania postanowień wzorca umowy, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ K.p.c.

Kwestionowane postanowienie w sentencji decyzji oraz postanowienie poniżej przytoczone wpisane do rejestru, pomimo różnic w sformułowaniu treści, mają tożsamy charakter, a skutek ich stosowania jest identyczny.

Postanowienie o treści jak zakwestionowane, zostało uznane za niedozwolone wyrokiem z dnia 3.04.2006r. sygn. akt XVII Amc 19/05 przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a następnie wpisane do rejestru niedozwolonych postanowień umownych w dniu 18.01.2008r. pod numerem 1297, w sprawie z powództwa Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów przeciwko Wyższej Szkole Informatyki w Łodzi.

„Opłaty w postaci wpisowego oraz czesne nie podlegają zwrotowi”.

W ww. wyroku Sąd stwierdził, że wskazany zapis stanowi niedozwoloną klauzulę umowną określoną w art. 385³ pkt 12 i 13 k.c.

Biorąc pod uwagę powyższe, brak obowiązku do zwrotu wpisowego po stronie przedsiębiorcy kształtuje stosunek między nim a konsumentem z naruszeniem równouprawnienia stron. Konsument zostaje obciążony obowiązkiem świadczenia lub zostaje nałożony nań obowiązek odszkodowawczy, mimo odpadnięcia podstawy świadczenia, albo braku odpowiedniego ekwiwalentu³, co należy uznać za niedozwolone postanowienie umowne w myśl art. 385¹ §1 k.c., a dodatkowo także sprzeczne z art. 385³ pkt 12 i 13 k.c., zgodnie z którymi za niedozwolone postanowienie umowne, uważa się w szczególności te, które wyłączają obowiązek zwrotu konsumentowi uiszczonej zapłaty za świadczenie niespełnione w całości lub w części, jeżeli konsument rezygnuje z zawarcia umowy lub jej wykonania oraz przewidujące utratę prawa do żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiedzają, rozwiązują lub odstępują od umowy. Przywołane postanowienie umowne wyłącza obowiązek zwrotu wpisowego bez względu na przyczyny rozwiązania umowy. W konsekwencji konsument będzie musiał ponieść koszty wpisowego nawet w sytuacji, kiedy do rozwiązania umowy dojdzie z winy kontrahenta konsumenta (przedszkola), natychmiast po jej zawarciu. W ocenie Prezesa UOKiK przykład ten potwierdza łamanie zasady ekwiwalentności świadczeń.

Za wykazane i udowodnione uznać należy, że kwestionowane postanowienie mieści się w hipotezie klauzuli, cytowanej powyżej, wpisanej do rejestru postanowień wzorców uznanych za niedozwolone.

W myśl art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stosowanie postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Mówiąc o „zbiorowym interesie konsumentów” należy zaznaczyć, iż ustawa antymonopolowa nie podaje jego definicji, wskazując jednak w art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. O tym, czy naruszony został interes zbiorowy, nie zawsze przesądza kryterium ilościowe, ponieważ niekiedy jeden ujawniony przypadek naruszenia prawa konsumenta może być przejawem często lub nawet powszechnie stosowanej praktyki naruszającej interes zbiorowy.

³ W. Popiołek [w:] K. Pietrzykowski (red.), *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz do art. 1 - 449¹¹*, Warszawa 2008, s. 1109.

W niniejszej sprawie bez wątplenia mamy do czynienia z naruszeniem praw licznej grupy konsumentów, wszystkich konsumentów będących klientami Barbary Piesak, jak i potencjalnych zainteresowanych, którzy mogą zawrzeć z nią umowę o świadczenie usług przedszkolnych.

Tak więc, w rozpatrywanym stanie faktycznym zachowanie przedsiębiorcy nie dotyczy interesów poszczególnych osób, których sprawy mają charakter jednostkowy, indywidualny i nie dający się porównać z innymi, lecz mamy do czynienia z naruszonymi uprawnieniami określonego kręgu konsumentów, których sytuacja jest identyczna i wspólna dla całej, licznej grupy obecnych i przyszłych kontrahentów przedsiębiorcy.

Reasumując, skoro wykazano powyżej, iż kwestionowane zapisy umowy są tożsame z klauzulami wpisanymi do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, to posługiwanie się nią w obrocie konsumenckim uznać należy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów.

Biorąc pod uwagę przesłanki podane w powyższym uzasadnieniu stosowania praktyk, organ antymonopolowy stwierdził, że były one bezprawne oraz naruszały interesy konsumentów.

W związku z faktem, że zaistniały łącznie obie przesłanki, tj. bezprawność działań oraz naruszenie interesów nieograniczonej grupy konsumentów, organ antymonopolowy uznał oceniane praktyki za naruszające zbiorowe interesy konsumentów.

Zgodnie z art. 27 ust.1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie wydaje się decyzji, o której mowa w art. 26, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 24. Zgodnie natomiast z art. 27 ust. 2 wymienionej ustawy w przypadku określonym w ust. 1 Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

W związku z wprowadzeniem do obrotu prawnego wzorca umownego, który nie zawiera kwestionowanego zapisu, Prezes Urzędu wydał decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 1 września 2008r. (jest to data, od której obowiązuje nowy wzorzec umowny – początek roku szkolnego 2008/2009).

Wobec powyższego orzeka się jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 Kpc – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Bydgoszczy.

Otrzymują:

1. Pani Barbara Piesak
Niepubliczne Przedszkole
Waldorfskie
ul. Sakowicza 6
10-758 Olsztyn

2. a/a